

Ünlü Düşmesi

Ünlü Düşmesi

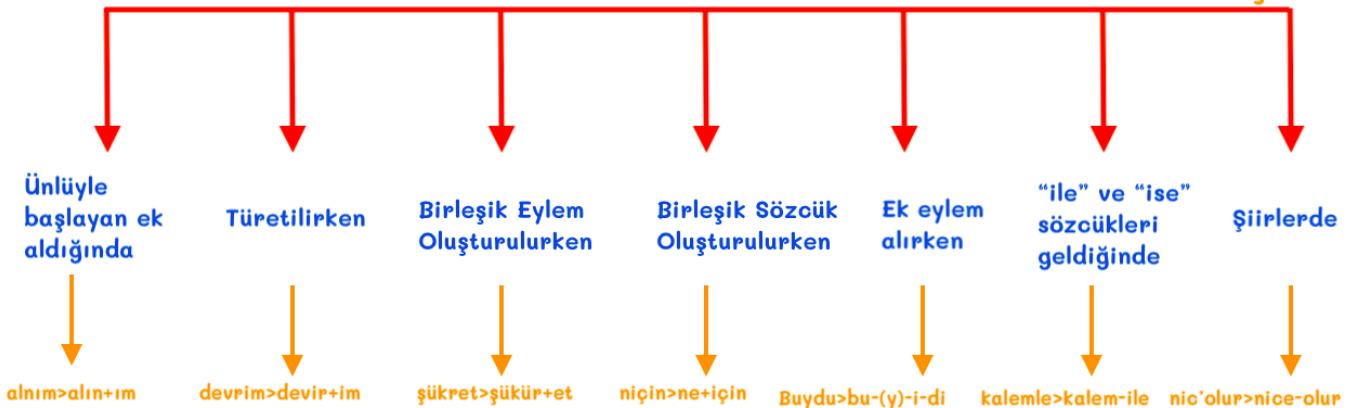
Dilimizdeki tüm ses olaylarında olduğu gibi **ünlü düşmesi** ve ünlü türemesini bulabilmek için öncelikle sözcük kökünü belirlemek çok önemlidir. Eğer sözcük kökünü belirlemeyi bilmiyorsanız öncelikle sitemizden sözcük kökünü bulma konusunu incelenizi tavsiye ederiz. Şimdi de ünlü düşmesi konumuza geçelim:

Ünlü Düşmesi Nerelerde Olur?

1. Sözcüğün üzerine “ünlü ile başlayan” bir ek alırken **Örnek:** şehri > **şehir+imize**
2. Sözcük köküne gelen yapım ekiyle sözcük türerken ünlü (hece) kaybı yaşanabilir. **Örnek:** yumurtladı > **yumurta-la**
3. Birleşik eylemler oluşturulurken **Örnek:** kaybol > **kayıp+ol**
4. Birleşik adlar oluşturulurken **Örnek:** niçin > **ne+için**
5. Ek eylemler (iken, idi, imiş, ise) genellikle sözcüklerle birleşirken ek eylemin kendisi (i) “aşınarak” düşer. **Örnek:** “Çocukken bunu bilmiyordum.” > **çocuk i-ken**
6. “İle” ve “ise” sözcükleri kendinden önceki sözcükle birleşirse ünlü “aşınarak” düşer. **Örnek:** “Ben gülüyordum annemse ağlıyordu.” , “Annemle gittik.” > **annem i-le**
7. Şairler, hece ölçüsüne uydurabilmek için iki sözcüğü birleştirip “genellikle” ilk sözcükteki ünlüyü düşürebilir. **Örnek:** n’olur > **ne+olur**

1. Sözcüğün üzerine “ünlü ile başlayan” bir ek alırken bu sözcüğün ikinci hecesinde dar ünlü düşmesi görülür.

TürkDiliEdebiyati.Net ÜNLÜ DÜŞMESİNİN OLDUĞU DURUMLAR PraTürkçe

Unlü Düşmesi Hece Kaybı Unlü Aşınması tablo

Ünlü Düşmesi Örnekleri:

Ağzından çıkanı... > ağız-ın-dan

Bağrıma taş basarım. > bağır-ım-da

Boynundan yakaladı. > boyun-un-dan

Zülfü dökülmüş iki kaş üstüne... > zülûf-ü

Benzi soldu. > beniz-i

Karnı acıkmıştı. > karın-ı

Beyninde hasar oluşmuş. > beyin-i

Burnumuzun dibi Nevşin, burnumuzun dibi!.. > burun-umuz-un

Omzuna dokunmuştu. > omuz-un-a

Alnından öptü. > alın-ı(n)-dan

Böğrümde bir yara... > böğür-üm-de

Göğsünden yaralandı. > göğüs-ün-den

Koynumda yılan... > koyun-um-da

Gönlümü aldı. > gönül-üm-ü

Fikrimi sormadı. > fikir-im-i

Zihnimde büyüyordu. > zihin-im-de

Ömrümün zor sınavı. > ömür-üm-ün

Genzine su kaçtı. > geniz-in-e

Yeni nesli anlamıyorum. > nesil-i

Sabrını taşırdı. > sabır-ın-ı

Hükmü yok. > hüküm-ü

Tavrını beğenmedim. > tavır-ın-ı

Oğlundan uzaktaydı. > oğul-u(n)-dan

O cismi gösterdi. > cisim-i

Keşfe çıktık. > keşif-e

Şehre girdik. > şehir-e

Bir kısmını getirdi. > kısım-ı(n)-ı

Zehrini akıttı. > zehir-i(n)-i

Zulmü yetti. > zulüm-ü

Kaynıma seslendim. > kayın-ım

En acı kaybımızdı. > kayıp-ımız

Okul kaydı yaptık. > kayıt-ı

Ufku açılmıştı. > ufuk-u

Emre itaatsizlik yaptı. > emir-e

Rızkını arıyordu. > rızık-ı(n)-ı

Özrü kabahatinden büyük. > özür-ü

Hatırı sayılır biriydi. > hatır-ı

Kahrından hasta oldu. > kahr-ı(n)-dan

Kabrini ziyaret etti. > kabir-i(n)-i

İsmi söylemedi. > isim-i(n)-i

Şiiri nesre yaklaştırdı. > nesir-e

Nehrin karşısındaydı. > nehir-e

Resmi çizemedim. > resim-i

Saçını şekle soktu. > **şekil**-e
Cürmünü inkar etti. > **cürüm**-ü-(n)-ü
Sen Allah'ın lütfusun. > **lütf**-u-sun
Kastım bu değildi. > **kasıt**-ım
Tema Vakfı bağış topladı. > **vakıf**-ı
Hüznünü gizliyordu. > **hüzün**-ü-(n)-ü
Hasmıyla karşılaştı. > **hasım**-ı-ile
Hısmıyla halay çekti. > **hısıım**-ı-ile
Babasının hışmına uğradı. > **hışım**-ı-(n)-a

2. Sözcük köküne gelen yapım ekiyle sözcük türerken ünlü düşmesi (hece kaybı) yaşanabilir:

Örnekler:

Köşeye kıvrıldı. > **kıvrıl**-ıl-dı
Ekmeği kokluyor. > **kokul**-la-yor
Onunla oynayacaktık. > **oyun**-a-(y)-acak
Uykusuz kaldım. > **uyu**-ku-suz
Süprütüyü çöpe at. > **süpür**-(ü)-ntü
Ayrımı / ayrıntısı önemli. > **ayır**-(ı)-m / -ntı

Kavşaktan döndü. > **kavuş**-ak-tan
Bu işten sıyrılamazsın. > **sıyır**-(ı)-l-a-maz-sın
Çevresinde dolaştı. > **çevir**-e-si-(n)-de
Çevrim içi oldu. > **çevir**-(i)-m
Cevapsız çağrı geldi. > **çağır**-ı
Savrulan saçları vardı. > **savur**-(u)-l-an
Başına buyruk. > **buyur**-(u)-k

Buyurunuz efendim. * > **buyur**-unuz
Kedi iyi beslenmişti. > **besi**-le-n-miş i-di
Yol boyunca ilerledi. > **ileri**-le-di
O yapayalnızdı. > **yap**-(a)-yalın-ız
Bu yaptığın yanlışır. > **yanıl**-ış-tır
İkinci devre başladı. > **devir**-e

Bu devrim önemlidir. > **devir**-(i)-m
Ağaçlar yeşermişti. > **yeşil**-er-miş i-di
Yapraklar sarardı. > **sarı**-ar-dı
Elleri karardı. > **kara**-ar-dı
Utancından yüzü kızardı. > **kızıl**-ar-dı
Büklüm büklüm yürüyordu. > **bükül**-(ü)-m
İşin aslı nedir? > **asıl**-ı
Ayakları sızlıyordu. > **sızıl**-la-yor
Cumhuriyetimizin ikinci asrı. > **asır**-ı

3. "Et-", "ol-" ve "eyle-" yardımcı eylemleri ile kurulan bazı birleşik eylemlerde birinci sözcükte var olan "dar ünlü düşmesi" oluşur.

Örnekler:

Hayatı ona zehretmişti. > **Zehir** + etmişti
Bundan sonra olacakları seyreyle. > **Seyir** + eyle
Tribünde küfredenler vardı. > **Küfür** + edenler

Bunu duyunca kahroldu. > **Kahr** + oldu
Keşfetmeyi çok severdi. > **Keşif** +etmeyi

Emredersiniz efendim. > **Emir** + edersiniz
Sana meyledeceğini düşünme. > **Meyil** + edeceğini
Bu eve hapsolmuştu. > **Hapis** + olmuştu
Sınıra asker nakledilecekti. > **Nakil** + edilecekti
İndirmek içi siteye kaydol. > **Kayıt** + ol

Hisselerini annesine devretti. > **Devir** + etti
Çocuk pazarda kaybolmuştu. > **Kayıp** + olmuştu
Kastettiğin şeyi anlamadım. > **Kasıt** + ettiğin
Haline şükreliyordu. > **Şükür** + ediyordu
Buna sabredemezdi. > **Sabır** + edemezdi

4. Dilimizde birleşik sözcüklerin oluşması sırasında sözcüklerden ilki bir ünlüsünü yitirdiklerinden hece düşmesi (ünlü düşmesi) oluşur.

Örnekler:

Niçin > **Ne** + için
Nasıl > **Ne** + asıl
Kaynana > **Kayın** + ana
Sütlaç > **Sütlü** + **aş**(ç)
Güllaç > **Güllü** + **aş**(ç)

Kahvaltı > **Kahve** + altı
Cumartesi > **Cuma** + **ertesi**
Pazartesi > **Pazar** + **ertesi**
Neyse > **Ne** +(y)+ **ise**
Öyleyse > **Öyle** +(y)+ **ise** (Araya “y” kaynaştırma harfi girmiştir.)

NOT: Türk Dil Kurumunun yayımladığı son açıklamaya göre: “İçeri, dışarı, ileri, şura, bura, ora, yukarı, aşağı” gibi sözcükler, üzerine ek aldıklarında, sözcüğün kendisinde var olan ünlülerin düşmemesi gerektiğidir.

Konuşma dilinde her ne kadar sıkça bu durum gerçekleşse bile yazı dilinde gösterilmesi önemli yazım yanlışlarından biridir. Önceki zamanlarda bazı kesimler bu kullanıma yanlış derken bazı kesimler her iki yazım biçimi de doğru kabul ediyordu. TDK yeni açıklamasıyla bu tartışmaya son vermiştir.

DOĞRU	YANLIŞ
İçeride	İçerde
Dışarıdan	Dışardan
İleride	İlerde
Yukarıda	Yukarda

5. Ek eylemler (-iken, -idi, -imiş, -ise) genellikle sözcüklerle birleşir ve bu birleşme gerçekleşirken ek eylemin kendisi (i) “aşınarak” düşer.

Örnekler:

Seni düşünüyordu. > **düşünüyor i**-di
Seni düşünüyorken... > **düşünüyor i**-ken
Seni düşünüyormuş. > **düşünüyor i**-miş

Seni düşünüyorsa gelir. > düşünüyor **i-se**
Güzel bir uykudaydık. > uykuda **i-(y)-di-k**
Ağrısı bayağı fazlaymış. > fazla **i-(y)-miş**

6. “İle” ve “ise” sözcükleri kendinden önceki sözcükle birleşirse “ünlü aşınması” meydana gelerek düşer.

Örnekler:

Evi itinayla temizledik. > itina-(y)-**ile**
Öğretmenlerle öğrenciler geldi. > Öğretmenler - **ile**
Benim sevdiğimse bambaşka. > sevdiğim-**ise**

7. Şairler, dizelerini hece ölçüsüne uydurabilmek için iki sözcüğü birleştirip “genellikle” ilk sözcükteki ünlüyü düşürebilir.

Örnekler:

Sen gidersen benim hâlim nic’olur? > nice olur
Güzelliğin on par’etmez... > para etmez
Gitme n’olur... > ne olur
Ben sana n’ettim > ne ettim
Kalbim seni ne’yleyeyim. > ne eyleyeyim
Karac’oğlan der ki... > Karaca oğlan

Ünlü Düşmesinin Yanlış Olduğu Durumlar (İstisnaları)

Nakliyeci
Devren satılık

Yukarıdaki iki örnekte “nakliye” ve “devren” sözcüklerinde herhangi bir ünlü düşmesi olmamıştır, bu sözcükler doğrudan Arapçadan dilimize geçmiştir.

Ünlü Düşmesi ile İlgili Test Soruları

1. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde hece kaybına uğramış bir sözcük bulunmamaktadır?

- A) Çocuklar nehir kenarında oyun oynuyor.
- B) Evrim geçiren virüs daha tehlikeli olabilir.
- C) Tüm gözler onun üzerine çevrilmişti.
- D) Bebeğin yanağına bir öpücük kondurdu.
- E) Sonbaharda yapraklar savrulmaya başladı.

2. Kırmızı ışıkta bekleyen kadın

Avuçları ayrılmış birbirinden
Otomobiller apartmanlar yarılmış.

Yukarıda altı çizili sözcükte aşağıdaki ses olaylarından hangisi gerçekleşmiştir?

- A) Ünsüz benzeşmesi B) Ünlü düşmesi C) Ünlü Türemesi
- D) Ünlü Değişimi E) Ünsüz Değişimi

3. Aşağıdaki tümcelerden hangisinde “ünlü kaybına” uğramış bir sözcük yoktur?

- A) Bebeğin rengi sararıyor, kızarıyor, bebek bir türlü iyileşmiyordu.
- B) Okuma sırasında beynin faaliyetleri üzerine araştırma yapılıyor.
- C) Olayın aslını bir de benden dinle, sonra kararını verirsin?
- D) Bizi dün yaylaya götüren şoförün çantası orada kalmış.
- E) Yazar ilk romanını kızına ikinci romanını ise oğluna ithaf etmiş.

4. Aşağıdaki dizelerin hangisinde birleşik sözcük oluşurken bir ünlü düşmesi gerçekleşmiştir?

- A) Seyir halindeki trafikte bile ilerleyemiyordu.
- B) Şükür ki daha büyük bir kayıp yaşamadınız.
- C) Kayıt tarihini kaçırdığı için seneye mezun olacak.
- D) Çocukluk arkadaşına devretmişti iş yerini.
- E) Evliliğin bütün sihri birkaç yıl sonra uçar gider.

5.

- I. Ey gönül, n'eylersin sen bu cihanı.
- II. Kendi aczini bilmek de bir meziyettir.
- III. Bu suçun azmettiricisi cezalandırılmalıdır.
- IV. En güzel aksin rüya gibi duruyor yerli yerinde.
- V. Onun adını bile zikretmenizi istemiyorum.

Yukarıda numaralanmış cümlelerde geçen sözcüklerin ünlü düşmesi nedenleri ikişerli eşleştirilirse hangisi dışta kalır?

- A) I.   B) II.   C) III.   D) IV.   E) V.

6. Aşağıdaki tümcelerin hangisinde "hece düşmesi" yoktur?

- A. Türk milletinin tükenmez azmi hayranlık uyandırıyor.
- B. Bu işin ehlini getirmeden bunu kesinlikle çözemeyiniz.
- C. Silindir biçimindeki nesnelerin hacmini hesaplayamadı.
- D. Çocuğun karın ve omuz bölgesinde ciddi yaralar çıkmıştı.
- E. Yemeği hazmedemeyince ormana spor yapmaya gitti.

7. Aşağıdaki tümcelerin hangisinde "ünlü düşmesi" yoktur?

- A. Onun kibri gözlerini kör etmiş ancak farkında değildi.
- B. Senin bu vehmini hiçbir zaman anlayamayacağım.
- C. Bu işte asıl olan şey alın teri ile para kazanmaktır.
- D. Vakti geldiğinde herkes yaptıklarının cezasını çeker.
- E. Çalışanların sözleşmelerinin feshi herkesi üzdü.

8. Aşağıdaki tümcelerin hangisinde "ünlü düşmesi" yoktur?

- A. Sevdiği kadınla nikah akdi yapmak istedi.
- B. İşten çıkarılınca yüksek miktarda nakde ihtiyacı oldu.
- C. Bu işi hayırına yaptı ve hiçbir karşılık beklemedi.
- D. Yaradan o yolda rızkını vermiş, yapacak bir şey yok.
- E. Bir ömür, sabır dualarıyla geçti ancak mutlu olamadı.

9. Aşağıdaki tümcelerin hangisinde "hece kaybı" yaşanmamıştır?

- A. Bu kişi benim can düşmanımdır, haksız yere beni katlediyor.
- B. Patron haczolan eşyaları kurtarmaya çalıştı ancak başaramadı.
- C. İstanbul'un fethi için yapılan kutlamalar bu yıl da coşkulu geçti.
- D. Fıkıh ilminde çok araştırmalar yapan bir hoca tanıyorum.
- E. Askerlerin çoğunu, kendi nefisini kurtarmak için öldürdü.

Aşağıdaki tümcelerin hangisinde "ünlü düşmesi" vardır?

- A. Sınavdan düşük not alınca babam sinirden köpürdü.
- B. Keder ve kan ile yoğrulmuş vatanımıza sahip çıkalım.
- C. Senin beni herkesten daha iyi anladığımı fark ettim.

- D. Bayram tatilini bu yıl da dedemlerde geçireceğiz.
E. Tekerlemeler, çocukların sevdiği basit şairlerdir.

Yukarıdaki sorular **PraTürkçe Soru Bankası**ndan seçilerek alıntılanmıştır. Başka bir yerde yayımlanması "Telif Hakları" nedeniyle suç teşkil etmektedir.

YANITLAR: 1-D 2-B 3-D 4-D 5-A 6-D 7-C 8-E 9-A 10-B